

ODNOS GOVORENOG I PISANOG JEZIKA UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE S OBZIROM NA MATERINSKI I STRANI JEZIK

Moj je interes bio usmjeren na proučavanje odnosa govorenog i pismenog izražavanja učenika u dobi od 11 godina, s obzirom na materinski i strani jezik. Pošla sam od empirijskog istraživanja govora i pisma na materinskom i stranom jeziku djece zagrebačkih škola. Istraživanje je bilo organizirano u školskim uvjetima, tj. u razredu. Učenicima je bila predočena slika klauna koju su najprije govorno opisali na materinskom jeziku, a zatim pismeno. Isti se postupak ponovio s engleskim jezikom kao stranim jezikom, s istim učenicima.

Zbog stalne fluktuacije stanovništva kod zagrebačke djece prisutan je i utjecaj govora roditelja koji su doselili u Zagreb. U odnosu na govoreni jezik svaki će učenik u razrednoj situaciji radije upotrijebiti standardni jezik, onaj koji uči u školi nego neki substandardni govor. Razlozi su višestruki, a jedan od bitnih je taj što je učenik izložen utjecaju govora nastavnika materinskog jezika. Osim toga, učenik se plaši da će biti ismijan u svojoj govornoj zajednici ako ne upotrijebi jezik za koji zna da ga u razrednoj situaciji treba upotrijebiti. Osvrnut ću se najprije na analizu govora na materinskom jeziku.

Govorno izražavanje na materinskom jeziku

Slušajući snimljeni materijal, ustanovila sam da je kod svih informanata izražavanje opisa bilo tečno, s malim zastajkivanjima i fonetski korektno. U svoj opis informanti unose izražajna sredstva koja su im dostupna, projicirajući u govor svoj emotivni stav prema osobi koju opisuju. Na primjer: usta namazana karminom da bi bio smješniji, tužno izgleda, možda ga tiska pre-mala cipela, neuhranjen je, nježan, nije uvijek spreman da nasmijava, ali se trudi da razveseli djecu i ljude.

Prisutna je upotreba deminutiva (ptičića, kapica).

Pri izražavanju svog odnosa prema klaunu informanti izjavljuju da je njihov odnos prema klaunu *velik* ili *dobar*, što implicira neshvaćanje pojma *odnos* kao mogućnosti da izraze da li ga vole ili ne i zašto. Očito da riječ *odnos* nije shvaćena kao mogućnost izražavanja vlastite relacije prema klaunu.

Zapažanja o izgledu klauna vrlo su točna, faktografska, nijedna pojednost nije ispuštena.

Pismeno izražavanje na materinskom jeziku

U pismenom opisu slike klauna učenici su se trudili da opis bude u okviru normi književnog jezika. Služili su se uglavnom proširenim rečenicama. Jedino je riječ *gumb* umjesto *dugme* prevladala u opisu, a slično je bilo i u

govoru. Riječ *odnos* i u pismenom izražavanju nije shvaćena kao izražavanje osobnog stava prema klaunu kod istih informanata koji su te greške činili u govornom izražavanju.

Greške u ortografiji su zanemarive.

Govorno izražavanje na engleskom jeziku

Učenici koji su sudjelovali u ovom eksperimentu učili su engleski jezik od osme godine života u razrednoj situaciji. Pažnja učenika pri govoru bila je usredotočena na *rečenicu*. Emotivni odnos učenika prema slici klauna ne dolazi do izražaja. Primjećuju se karakteristične greške, manje na fonetskom nivou, a više na morfološkom.

Valja uzeti u obzir da osoba koja poučava strani jezik nije izvorni govornik, što u materinskom jeziku nije slučaj. Učenici su, prema tome, izloženi tzv. školskoj varijanti stranog jezika, koja, kao što znamo, nije garancija da će učenik razumjeti izvornog govornika, pogotovo onog koji govori dijalektom. Takvu situaciju — nerazumijevanje izvornog govornika koji govori dijalektom, možemo pretpostaviti i u slučaju kada učenik govori materinskim jezikom, a ne razumije kajkavski ili čakavski govor. U razrednoj situaciji, kontakt učenika s izvornim govornikom održava se magnetofonskim snimkama, a kod kuće je izložen govoru filma, televizije ili ploča.

U govoru se primjećuju karakteristične greške:

- izostavljanje funktora
- upotreba neodređenog i određenog člana
- greške u upotrebi singulara i plurala
- izgovor pojedinih riječi (rjeđe)
- intonacija.

Organizacija rečenice na stranom jeziku i želja da se izreknu svi detalji koje vidi na slici potpuno apsorbiraju učenikovu pažnju. Bilo bi smjelo tvrditi da oni u tom trenutku govornog čina i *misle* na stranom jeziku. Uza sve greške, sudeći po fluentnosti uz veliku motivaciju, pri uspoređivanju govornih snimaka u oba jezika, zamjećuje se faktografska točnost u opisu. Kako su upućeni da opišu *predmet* koji vide, *veličinu* i *boju*, oni to opisuju. Iznenađuju pokušaji da se opiše *izraz lica* klauna (*he is sad*), dok drugi *misle* da ima sretno lice (*happy face*). Upotreba izraza pri opisu kao što su *I can see...*, upotreba prijedloga *in*, *on*, oblika glagola *have got*, koji je najčešći u upotrebi, dokazuje da oni mogu samostalno stvarati rečenice na osnovi likovnog predloška.

Mene je osobno vrlo razočarala učestalost grešaka u upotrebi singulara/plurala, jer mi se činilo da je to dugogodišnjom upotrebom posve usvojeno, ali se pokazalo da nije tako. Informanti koji su počeli učiti strani jezik u 4. razredu, odbili su snimanje govornog izražavanja na stranom jeziku, a o pismenom izražavanju, dakako, nije moglo biti ni govora.

Pismeno izražavanje na stranom jeziku

U pismenom izražavanju opisa klauna učenici su se služili rečenicama koje su uglavnom imale redoslijed: *subject-verb-object*. Greške su, kao i u govornom izrazu, bile:

- izostavljanje funktora
- upotreba određenog i neodređenog člana
- umjesto "I like the clown", učenici pišu:

"I'd like the clown" ili
"I love clown".

Ugodno iznenađuje upotreba, npr.: "One shoe is brown and *the other* . . .", ili izričaji: "He's very sad", "I like him", ili opis lica: "He's got a long face and little eyes".

"The clown is very nice but very sad".

Prilog 1.

Tekst govornog materinskog jezika (dob 11 godina)

Opis klauna

Gledam sliku na kojoj je klaun i sad ću ga opisati. Klaun ima na glavi plavi šešir na kojem je, sjedi mala ptica plave boje. Okrugle glave, plavoga nosa velikih crvenih ustiju — dva oka, dva crna oka i dva i ovaj dva uha. Na ramenu mu sjedi bijela ptica, reklo bi se da je golub. Na ramenu mu je golub, veliki golub, onda ima dve ruke u smeđem je kaputu. Na grudima ima jedan veliki plavi gumb i jedan mali zeleni, ima pojas sa malim crvenim, ovaj privješćicom na pojasu. Ima velike plave hlače, onda ima veliku cipelu lijevu i smeđu a desnu malu, isto smeđu. U lijevoj ruci ima veliku zelenu torbu a u desnoj ima jedan veliki crveni balon i jedan mali žuti balon. To bi bio opis ovog klauna. Ovaj klaun mi se čini tužan ali budi mi osjećaj prema cirkusu u kojem dugo nisam bio, u koji dugo nisam išao. Čini mi se da je i veseo ali pak se graniči sa žalošću. Meni se taj klaun sviđa jer je lijepo nacrtan.

Prilog 2.

Tekst pismenog izražavanja na materinskom jeziku (dob 11 godina)

Klaun

Na slici vidim klauna. On ima nježno i prilično tužno lice. Na ramenu mu stoji velika bijela ptica dok na kapi ima malu crnu ptičicu. U desnoj ruci ima jedan mali žuti balon i jedan veliki crveni balon. Ima narandastu majcu s okovratnikom u obliku lista. Na bluzi ima jedan veliki a drugi mali gumb. U lijevoj ruci ima jednu veliku zelenu torbu a oko pasa mu je zavezana mala torbica. Ima plave hlače i plavu šiljatu kapu. Na nogama ima smeđe cipele. Jedna velika, druga mala cipela.

Ja volim klaunove, zato jer nasmijava, premda ponekad nije spreman za to.

Prilog 3.

Tekst govornog izražavanja na engleskom jeziku (dob 11 godina)

The clown

I can see clown. He has got two balloons. One balloons is small and yellow, and the other is big and red. He has got two birds. One birds in in his shoulder

and he is big and white. The other birds is on his cap and he is little and black. He has got two bags. One bags, bag is green and big and the other is red and little. He has got two shoes. One shoes is big and the other shoes is little. He has got blue trousers. He has got orange blouse. He is sad. He has got red mouth and little nose. I like clown.

Prilog 4.

Tekst pismenog izražavanja na engleskom jeziku (dob 11 godina)

Clown

I can see clown. He has got two balloons. He standing. He has got two bags. One bag is green and the other is small and red. I can see two birds. First bird are in his shoulder, and the other are in his cap. One bird is big and white, and second is little and black. He has got blue trousers, and two shoes. One is big and the other is little. He sad. I like clown very much.

Zaključak

I Odnos govornog i pismenog izražavanja s obzirom na materinski jezik pokazuje:

- govorni izraz informanata u duhu je standardiziranog govora materinskog jezika
- govorni se izraz podudara s pismenim izražavanjem u dužini i faktografiji
- govorni i pismeni izraz ispoljava emotivan i fantazijski odnos informanata prema predmetu opisivanja.

II Odnos govornog i pismenog izražavanja s obzirom na strani jezik pokazuje:

- govorni izraz informanata je fluentan s obzirom na faktor dobi i dužinu učenja
- javljaju se karakteristične greške koje se javljaju i u pismenom izražavanju
- ortografske greške su vrlo neznatne u usporedbi s gramatičkim greškama.

RELATIONSHIP BETWEEN SPOKEN AND WRITTEN LANGUAGE OF THE ELEMENTARY SCHOOL CHILDREN WITH REGARD TO MOTHER TONGUE AND A FOREIGN LANGUAGE

Summary

The author discusses the relationship between written and spoken expression in the mother tongue and in English as a foreign language with 11 year-old children in elementary school.